

in leksiko. Močnejša je Birsova inventivna moč podoživljanja, pesniškega zraščanja s časom in svetom, domišljajska transformacija resničnosti, ki pa ostaja zaradi lokalne omejenosti odprta tudi manjšemu krogu bralcev. To pa je usoda vseh prigodniških zbirk.

M. Zlobec

FRANCI ZAGORIČNIK, FUSNOTA

Od devetih besedil kratke proze, ki jih je Zagoričnik zbral v eni knjigi*, je precej takšnih, da lahko ob njih ugotovljamo podobnost z zgodbami, ki polnijo strani tednikov pod geslom, da jih »piše življenje«. Podobnost je samo motivna: socialno dno in lumpenproletarci. Med temi osebami so tudi tragične usode, ki jim alkohol ne prinaša pozabe, ampak ravno nasprotno: z njegovo pomočjo obnavljajo preteklost, ki jih je usodno zaznamovala. Toda pripoved poudarja to tragiko le posredno, z grotesknostjo in absurdnostjo posameznih položajev, v katerih se znajdejo te osebe, in z ironijo, ki se skriva npr. že v naslovu Dolga in vijugasta pot Petra Jerneja na poti v Rio, ki je zavesten pleonazem. V besedilu ironija narašča, v ta namen je uporabljena celo ljudska pesem Po jezeru bliz' Triglava. Predvsem po teh prijemih se pripoved razločuje od prej omenjenih zgodb za lažje branje. Še bolj pa se odmika od njih Legenda, ki se začena z duhovičenjem na račun obeh oseb, ki se menda nahajata »nekje vmes med Istantbulom in Münchnom«. Tudi konflikt, v katerem sta se znašli, je vse prej kot običajen: eden izmed njiju noče stopiti v gasilsko društvo, zato izgubi delovno mesto v podjetju. Seveda je to povrhnja plast, izza katere sili satira na vodstvo podjetja, ki ma-

nipulira s svojimi zaposlenimi. Besedilo učinkuje zaradi svoje fragmentarnosti kot osnutek, ker so upovedene le najvažnejše faze v razvoju spora med posameznikom in samovoljnim vodstvom. Varianto te tematike vsebuje Lubijeva moribana, ki se sicer začena z napol utopičnim bombnim napadom, a se že v naslednjih fragmentih sprevrže v idejna in seksualna nasprotja med postajnim načelnikom in snažilko, ki ni nihče drug kot Josipina Turnograjska. Takšno vključevanje zgodovinskih oseb v pripovedovanje, pri čemer jim niso prisojene poteze, lastnosti ali družbeni položaj, ki so ga zavzemale v svojem nekdanjem življenju, temveč docela drugačne, spada v demitologiziranje preteklosti. Zgodba o Josipini je kar naprej pretrgana z epizodicami. Ena takšnih se nanaša na Cigane, ki jih sprevoznik vrže iz avtobusa, ob čemer se pripovedovalec ponorčuje iz nacionalistične mentalitete večine potnikov. V nadaljnjem pripovedovanju postane cilj tega početja povprečen literarni okus. Za poročilom o novejšem stilu ikebane, ki je najbrž citat iz kake knjige ali članka, se pripoved spet vrne k Josipini. Na koncu že izvemo, kako je neki Lubi obiskal razstavo ikebane.

Najbolj izrazit primer satire v knjigi je besedilo Koncert v naravi, ki ga pripoveduje časnikar, ki namerava intervjuvati tipičen primer vestne delavke. Njen priimek — »Mravlja« — in iz njega izpeljane oznake so zgovorna karakteristika (»mravljinici, mravljinčja dežela«). Ker vse poteka med majskimi prazniki, je zraven ironizirana invazija ljudi v naravo in hkrati razkrita ozadje idiličnih intervjujev in deloma uredniške politike.

Razen fabulativnih drobcev je v besedilih precej meditacij; za zbujanje letih zadostujejo najrazličnejši predmeti pojavnosti, najbolj pogosto pa se vrtijo okrog vprašan literarnega ustvarjanja, ki jih spremlja misel, da besede niso zadovoljivo sredstvo sproščanja: »Neka

* Franci Zagoričnik, Fusnota. Opremlil Marko Pogačnik. Zbirka Znamenja 44. Založba Obzorja, Maribor 1973.

pripoved in najzanimivejša ostane neizgovorjena« (str. 64). Pod naslov Buge waz primi gralwa Venus (vzet je iz literarne zgodovine, ki poroča, da je tako pozdravil koroški vojvoda Bernhard Spanheimski nemškega pesnika Ulricha Lichtensteinskega l. 1227) je uvrščena meditacija o smislu življenjskih poti. Ko bi bilo treba bodisi poglobiti meditacijo bodisi začeti fabulirati, pripovedovalec ugotovi, da »zgodbe ni« (93), ker se iz potovanja z avtobusom ni izcimilo prav ničesar izrednega: »Le dvoje zenic je, ki obvladujeta zgolj svoje zorno polje!« To je tisto, kar je »dosti bolj resnično od vsega, kar bi se dalo — ali ne? — izmisliti ali si kako drugače ponarediti (. . .).« Odloči se torej zoper domišljjsko fabuliranje, na kar sprva pozabi in že poda zasnove zgodbe (vožnja z avtobusom, sprevodnik, možakar, ki si je slekel srajco), potem pa se spet poglobi v razmišljanje o literarnih načrtih, o razmerju med napisanim besedilom in branjem le-tega. Vse to pa preveva znana teza, da literarno besedilo ni enopomensko, in aktualistično razpravljanje o znakovnih sistemih, kar je glede na notranjo enotnost besedila odvečen dodatek, ki bi opravljal svojo funkcijo neprimerno bolje, če bi bil osamosvojen in še bolj razumski.

Besedila so torej izredno heterogena, saj slonijo na previdnem fabuliranju, včasih na skoraj ceneni satiri ali pa na meditaciji, ki bi rada prikrla svojo zunajliterarno naravo; skratka, to je bra-

nje, ki ga razne domislice ne lajšajo, kaj šele tistih nekaj pesmi, ki so posejane po knjigi. Podobno vlogo imajo najbrž tudi fotografije dojenčkov in otročičkov, ki bi imenitno pristajale kakemu ženskemu tedniku, katere uredniški damski krožek bi morebiti z veseljem objavil fotografijo malčka z okroglimi, napetimi lički, sedečega na nekoliko staromodnem stolu. Zadnji posledek sestavlja fotografija z naslovom Bohinj bo hin, v kateri razkazujejo svoja nekrofilična nagnjenja menda vsi člani Zagoričnikove družine in še nekaj njenih gostov. Ker smo se dojenčkov nasitili že na prejšnjih straneh, pogrešamo sedaj kako častljivo babico ali dedka s pipico ali z njuhancem — tako bi bil rodovnik skoraj popoln —, kajti ljubka in malo manj ljubka telesca nado budnega naraščaja so preveč enolična, da o njihovi garderobi ne govorimo. Občudovalci literarnih večerov Katalin Ladik pogrešajo tokrat na njej znano neandertalsko kožuhovino. Vsi tisti, ki se še spominjajo fotografij ohojevcev in njihove verzije Kama Sutre, bodo zehali ob tem regresivnem pokopališkem dolgočasju. Nežno čuteče moralistične dušice pa naj zaprejo knjigo, ko bodo prišle do prvega posnetka, sicer bo trpelo njihovo dušno zdravje. V skrajnem primeru se lahko obrnejo na kak psihiatrični servis, ki jim bo preskrbel kakega nočnega strahca, da bo maščeval lastnike grobov, če se seveda ne bodo sami.

Marjan Dolgan